РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Министър на правосъдието

ПРОЕКТ!

ДО
МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ДОКЛАД
ОТ ГЕОРГИ ГЕОРГИЕВ – МИНИСТЪР НА ПРАВОСЪДИЕТО

ОТНОСНО: Проект на Постановление на Министерския съвет за допълнение на Тарифа за държавните такси, които се събират от съдилищата по Гражданския процесуален кодекс, приета с Постановление № 38 на Министерския съвет от 2008 г.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ,

УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА МИНИСТРИ,

На основание чл. 31, ал. 2 от Устройствения правилник на Министерския съвет и на неговата администрация внасям за разглеждане проект на Постановление на Министерския съвет за допълнение на Тарифа за държавните такси, които се събират от съдилищата по Гражданския процесуален кодекс, приета с Постановление № 38 на Министерския съвет от 2008 г. (обн., ДВ, бр. 22 от 2017 г.).

1. Причини, които налагат приемането на подзаконовия нормативен акт

Със Закона за изменение и допълнение на Закона за международния търговски арбитраж, приет от Народното събрание на 24 юли 2025 г. и обнародван в „Държавен вестник“, бр. 63 от 1 август 2025 г. (ЗИД ЗМТА), бяха въведени съществени изменения в правната уредба на дейността на арбитража в Република България. Законодателните промени бяха в отговор на установените случаи на злоупотреба с арбитражни решения за осъждане на физически и юридически лица въз основа на неистински документи, безконтролното създаване на арбитражи и ограничените възможности за отмяна на арбитражното решение и административен контрол върху дейността на арбитражите, които създават благоприятна среда за противоправна дейност. Реформата засяга условията и реда за осъществяване на арбитраж на територията на Република България, вкл. вътрешен арбитраж, с оглед на което са променени наименованието и предмета на уредба в Закона за арбитража (ЗА). Уредбата на арбитража е усъвършенствана чрез въвеждане на изисквания относно дейността от постоянните арбитражните институции

със седалище в Република България. Значително са подобрени възможностите за защита на страните в арбитражното производство чрез разширяване на обхвата на административния и съдебния контрол върху арбитражните производства и арбитражните решения – допълнени са основанията за отмяна и нищожност на арбитражното решение, за отказ за издаване на изпълнителен лист въз основа на нищожно арбитражно решение, допълнени са контролните правомощия на министъра на правосъдието и на инспектората към министъра на правосъдието по Закона за съдебната власт.

Съществени са промените, въведени в производството за отмяна на арбитражно решение, уредено в чл. 47 – 49 ЗА. Основанията за нищожност на арбитражното решение са разширени, като наред с произнасяне по неарбитрируем спор, решението е нищожно и когато е постановено от арбитраж или от арбитър, които не са вписани по съответния ред в Регистъра на арбитражите. Нищожността се прогласява от Върховния касационен съд (ВКС) по иск на някоя от страните или техни правоприемници, като искът не е ограничен със срок. Върховният касационен съд има право да констатира нищожност и служебно, когато е сезиран с иск за отмяна на арбитражното решение на друго основание. Сред основанията за отмяна на арбитражното решение е възстановено противоречието на обществения ред в Република България (чл. 47, ал. 1, т. 3 ЗА). Въведено е и друго основание за отмяна - ако по надлежния съдебен ред се установи неистинност на документ, на показания на свидетел, на заключение на вещо лице, върху които е основано решението, или престъпно действие на страната, на нейния представител, на член от състава на арбитража или негов служител във връзка с решаването на делото (чл. 47, ал. 3 ЗА). За осигуряване на защитата на засегнатата от решението страна ВКС може да спре изпълнението и без обезпечение, когато са налице убедителни писмени доказателства за наличие на основание за отмяна.

Разпоредбата на чл. 48, ал. 3 от Закона за международния търговски арбитраж преди измененията със ЗИД ЗМТА (обн., бр. 63 от 1 август 2025 г.) предвиждаше, че размерът на държавната такса за разглеждане на искове по реда на чл. 47 се определя в съответствие с чл. 71 от Гражданския процесуален кодекс (ГПК), съгласно който по водене на делото се събират държавни такси върху цената на иска и разноски за производството. На това основание се прилагаше и общото правило на чл. 1 от Тарифата за държавните такси, които се събират от съдилищата по ГПК - по искова молба, насрещна искова молба и молба на трето лице със самостоятелни права се събира такса 4 на сто върху цената на иска, но не по-малко от 50 лв.

Особеност на решенията по арбитражните производства е, че те са окончателни и решават спора между страните със сила на пресъдено нещо. Арбитражните решения не могат да бъдат обжалвани. Те подлежат на принудително изпълнение и въз основа на тях се издава изпълнителен лист и може да бъде образувано и проведено принудително изпълнение. Единствената възможност за защита на страна от незаконосъобразно арбитражно решение е предявяването на иск за отмяната му пред ВКС по чл. 47 от Закона за арбитража на изчерпателно изброени основания. Само в рамките на това производство може да бъде поискано и спиране на изпълнителното производство. Достъпът до отмяна може да се окаже практически преграден, поради невъзможност на страната да плати държавната такса от 4 на сто върху често значителната сума, за която е постановено арбитражното решение. Това положение се влошава, когато при започнало изпълнение банковите сметки и останалото имущество на страната са запорирани или възбранени. В мотивите към законопроекта за изменение и допълнение на ЗМТА се разглежда специално значението на държавните такси, събирани в съдебното производство при оспорване на арбитражно решение пред ВКС: „Сред пречките за защита на правата на страните в арбитражното производство са таксите за разглеждане на исковете за отмяна, които сега са идентични с тези за предявяване на иск пред съда – 4 % върху интереса. Идеята е, доколкото ВКС не

разглежда делото по същество, да бъде определена по-ниска такса – например 1% от интереса, но не повече от определен горен праг.“ [1] Подобни съображения са изложени и при обсъждането на законопроекта в пленарна зала в заседанието от 11 юли 2025 г. - размерът на държавната такса да се намали, да не е 4 %, както е по ГПК, а примерно 1%, с определен горен праг.[2]

За да бъде осигурена ефективна защита на правата на страните в арбитражното производство, ЗИД ЗМТА въведе изричното правило в чл. 48, ал. 5, че размерът на държавната такса за разглеждане на исковете по чл. 47 се определя с тарифа на Министерския съвет, като отпадна препращането към чл. 71 ГПК. Съгласно § 23, т. 2 от ЗИД ЗМТА в 4-месечен срок след обнародването на този закон в „Държавен вестник“ Министерският съвет приема изменения и допълнения в Тарифа за държавните такси, които се събират от съдилищата по Гражданския процесуален кодекс. Необходимо е в Тарифата да бъде въведена специална уредба на размера на таксата, която се събира по искове по чл. 47 от Закона за арбитража.

2. Предложения за допълнение на правната уредба

С предлагания проект на Постановление се предвижда допълнение на Тарифа за държавните такси, които се събират от съдилищата по Гражданския процесуален кодекс, приета с Постановление № 38 на Министерския съвет от 2008 г. При определяне на размера на таксите са съобразени изискванията на чл. 2 от Закона за държавните такси и правилата в глава осма „Такси и разноски“ на ГПК, които се прилагат за съдебните производства. Предложената такса е пропорционална и се определя върху интереса от търсената защита, т.е. върху цената на иска. Такъв е принципният подход, възприет за съдебните такси, дължими при предявяване на иск пред съдилищата по ГПК.

Предложената нова такса е в съответствие с конституционния принцип за съобразяване на таксите с доходите и имуществото на гражданите, установен в чл. 60, ал. 1 от Конституцията на Република България. Основната функция на правораздаването е да защити гражданите и юридическите лица при нарушаване на правата им и тази функция може да бъде реализирана единствено чрез гарантиране на действителен достъп до правосъдие. Когато едно лице, за да защити правата си по съдебен ред, следва да заплати в полза на държавата парична сума, надвишаваща значително средномесечния му доход, то това реално ще ограничи конституционно гарантираното му право по чл. 56 и чл. 120, ал. 2 от Конституцията за достъп до правосъдие. Елемент от тази гаранция е и финансовата достъпност на съдебните услуги, защото заплащането на държавни такси е част от нормативно установения ред за упражняване на правото на съдебна защита. Следователно, съдебните такси не следва да са пречка за реализиране на конституционното право на съдебна защита поради липса на финансови възможности. Освен с посочените конституционни разпоредби правото на достъп до съд е гарантирано и с чл. 6, ал. 1 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, ратифицирана със закон, приет от НС на 31 юли 1992 г. (ДВ, бр. 66 от 1992 г.). Съдържанието на това право многократно е тълкувано от Европейския съд за правата на човека, който приема, че то следва да може да бъде

[1] Мотиви към Законопроект за изменение и допълнение на Закона за международния търговски арбитраж, внесени в 51-вото Народно събрание със сигнатура № 51-502-01-25 от 30 юни 2025 г.: https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/166503

[2] Стенограма от пленарно заседание на 51-вото Народно събрание от 11 юли 2025 г.: https://www.parliament.bg/bg/plenaryst/ns/55/ID/11033

упражнено без съответната държава да поставя каквито и да било правни и практически пречки, освен ако е налице законна цел за това.[3]

Предвид гореизложеното, в проекта на Постановление на Министерския съвет се предлага допълнение на Тарифата за държавните такси, които се събират от съдилищата по Гражданския процесуален кодекс, приета с Постановление на Министерския съвет № 38 от 2008 г., като в чл. 18 се създава ал. 4: по искова молба за отмяна или за установяване на нищожност на арбитражно решение по чл. 47 от Закона за арбитража се събира такса 1 на сто върху интереса от отмяната, съответно от установяване на нищожността, но не повече от 3000 лв.

3. Цели, които се поставят с приемането на подзаконовия нормативен акт

Проектът на нормативен акт има за цел да създаде условия за ефективен достъп до правосъдие и защита на правата и законните интереси на гражданите и юридическите лица, чрез въвеждане на такса по иск за отмяна или установяване на нищожност на арбитражно решение.

4. Очаквани резултати от прилагането на нормативния акт

В резултат от прилагането на нормативния акт се очаква увеличаване на броя на допустимите искове по чл. 47 от Закона за арбитража, а чрез това – укрепване на правната сигурност и доверието в правораздаването.

5. Финансови и други средства, необходими за прилагането на новата уредба

Предложеният проект на акт не води до въздействие върху държавния бюджет и се придружава от финансова обосновка, съгласно приложение № 2.2 на чл. 35, ал. 1, т. 4, б. „б“ от Устройствения правилник на Министерския съвет и на неговата администрация.

6. Анализ за съответствие с правото на Европейския съюз

Проектът на постановление не съдържа разпоредби, въвеждащи норми на правото на Европейския съюз в българското законодателство, поради което не се налага изготвяне на справка за съответствие с европейското право.

В изпълнение на чл. 20, ал. 2 от Закона за нормативните актове (ЗНА) е извършена частична предварителна оценка на въздействието на законопроекта.

Съгласно чл. 26, ал. 3 от ЗНА проектът на акт, заедно с мотивите към него, частичната предварителна оценка на въздействието и становището на дирекция „Модернизация на администрацията“ на Министерския съвет са публикувани на интернет страницата на Министерството на правосъдието, както и на Портала за обществени консултации към Министерския съвет, като на заинтересованите страни е предоставен 30-дневен срок за предложения и становища. За постъпилите становища е изготвена справка по чл. 26, ал. 5 от ЗНА, която е публикувана на интернет страницата на Министерството на правосъдието, както и на Портала за обществени консултации към Министерския съвет.

Проектът е съгласуван в съответствие с чл. 32 от Устройствения правилник на Министерския съвет и на неговата администрация, като направените бележки и предложения са отразени в приложената справка – таблица.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ,
УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА МИНИСТРИ,

[3] Решение № 295 от 16.01.2004 г. на ВАС по адм. д. № 7738/2003 г. (обн., ДВ, бр. 6 от 2004 г.) https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp?idMat=22257

С оглед на гореизложеното и на основание чл. 8, ал. 2 от Устройствения правилник на Министерския съвет и на неговата администрация, предлагам Министерският съвет да разгледа и приеме приложения проект на Постановление за допълнение на Тарифата за държавните такси, които се събират от съдилищата по Гражданския процесуален кодекс, приета с Постановление на Министерския съвет № 38 от 2008 г.

МИНИСТЪР НА ПРАВОСЪДИЕТО:

X

Георги Георгиев
министър на правосъдието